

Móricz Péter: A körmendi Várkert évszázadai.

KÖRMEND: KÖRMENDI KULTURÁLIS KÖZPONT, MÚZEUM ÉS KÖNYVTÁR, 2021. 119 P.

Az A/4-es méretű, keménytetésű, 150 grammos műnyomópapírra nyomtatott könyv műfaját tekintve tudományos ismeretterjesztő mű, amelyben a csaknem 200 szövegközti kép jól lapozható albummá, kiterjedt, rendkívül precíz és bőséges jegyzetapparátusa további alap kutatásra ösztönző tudományos kiadvánnyá emeli. Az 500 példányban megjelent, helyben beszerezhető mű, a szerző szándéka szerint elsősorban a körmendiekhez szól, de haszonnal forgathatják az idelátogató idegenek, diákok, és a tudományok művelői is egyaránt. Tartalomjegyzéke szerint öt nagyobb fejezetet foglal magába, végigkísérve az ország 10 legnagyobb épített tájkertjébe sorolható, a Batthyányak körmendi uradalmi központjában emelt kastélyhoz tartozó reprezentatív, egykor 100 holdas kertépítészeti örökség 18. századi kialakulásától a jelenkorig tartó építési periódusait. Az első 10 oldal a Várkert területéről szól a park létrehozása előtről, amelyben az itt talált őskori, római kori leletek ismertetése is beletartozik azzal az 1526 előtt elrejtett „körmendi kincs”-csel, amelyet Batthyány Fülöp 1826-ban a Nemzeti Múzeumnak adományozott. Két fejezete 40 oldalon keresztül a park létrehozását és átépítéseit veszi számba Batthyány Lajos nádortól (1696–1765) Batthyány-Strattmann Ödön hercegig (1883–1914), a 18. századi francia kerten (1720–1770) keresztül a szentimentális tájképi (1770–1790), majd a klasszikus tájképi, vagy más néven angolkert (1790–1810) kialakításáig, amelynek jellegét kisebb-nagyobb átépítésekkel napjainkig megőrizte annak ellenére, hogy területe jelen-

tősen megváltozott. 15 oldalt kapott a Várkert pusztulástörténete, amely a 2. világháborút követő orosz megszállással (1945–1957) kezdődött, amikor a zöld lombok alatt barbár módon megannyi tank földbeásott szálláshelyeit építették meg, de a népi demokrácia sem kímélte olyannyira, hogy az erősen elhanyagolt díszparkból kiszakított építési területek végett mára 28 holdra zsugorodott. Az utolsó közel 20 oldal terjedelmű fejezet a parkban található szobrokat és emlékműveket, az 1884-ben épített Vadászlak történetét és megújítását, valamint a Várkert növény- és állatvilágát mutatja be. A rendszerváltást követően a park területén jelentős állagmegóvási beruházások történtek, a talaj vízszint süllyedésével előállt katasztrófával fenyegető pótlást sikerült elvégezni, a Csónakázó és környezet megújult, de a természetvédelmi oltalom alatt álló közpark teljes rekonstrukciója még mindig várat magára.

Móricz Péter a könyv megírásához minden fellelhető szakirodalmat, elsősorban Koppány Tibor: A körmendi kastélypark építészettörténete (1979), Körmend város építészettörténete (1983) című munkáit részletekbe menően felhasználta, de támaszkodott a Körmend története (1994), a Batthyányak évszázadai tudományos konferencia e témakörrel kapcsolatos tanulmányaira (2006), a körmendi Testis Temporis egyes Batthyány főurak életét és tevékenységét bemutató füzetekre (2006, 2010, 2020), valamint az 1884–1944-ig megjelenő Rábadéki heti újság, és a Vas Népe megyei hírlap 1958–2011 közötti Várkertre vonatkozó gazdag irodalmi adataira, mintegy 80 kisebb-nagyobb cikk kivonatát is felhasználta írásához. Ezen kívül önálló levéltári kutatást is folytatott a Magyar Nemzeti Levéltár Országos és Vas Megyei Levéltáiraiban. A kötet hitelességét támasztja

alá a szövegekhez kötődő 194 magyarázó végjegyzete, az illusztrációk lelőhelyét, készítési idejét feltüntető képjegyzéke és a kötet végén a használhatóságot könnyítő név- és helycímjegyzéke is. A könyv szerkesztéséhez a közölt szöveg és az illusztrációk szoros egymásra hangolása a legjellemzőbb. A kastély birtokos főurainak – Batthyány II. Ferenc gróf (18. század eleje); Batthyány Lajos Ernő gróf, nádor (1766); Batthyány-Strattmann II. Lajos herceg (1828); Batthyány József bíboros (1780); Batthyány-Strattmann Fülöp herceg (1829); Batthyány-Strattmann Ödön herceg (19. század vége); Batthyány-Strattmann László herceg (1916) – portréin keresztül közvetlenül érzékelhetjük a kertépítők karakterét. A 18–19. századi Várkertben bekövetkezett látványos változásokat térképek – Körmeny város alaprajza (1664); A körmenyi uradalom térképe (1721); I. katonai felmérés Körmeny (1784); Vas vármegye térképén Körmeny belterülete (1785); Körmeny kataszteri térképe (1857, 1921) – segítségével magunk előtt láthatjuk. Két évszázadból szemtanúk leírása is fennmaradt az utókorra, amelyekben a szerzők – Bél Mátyás (1740); Vályi András (1799); Hasznos Multságok (1817); Kunits Mihály (1820); Fényes Elek (1836); Hazai s külföldi tudósítások (1838); Bendakovich Mihály – Harangozó János (1840); Budapesti Hírlap (1857) Ferenc József császár látogatása; Rábavidék (1884–1885, 1914); Háy Gyula

(1890) várkerti rajza az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képben; Pataki Gyula (1899); Takáts Sándor Vasárnapi Újság (1911); Pesti Hírlap (1914) – saját tapasztalataik alapján számolnak be az épített tájpark egyes nevezetességeiről. E hiteles írások tárgyyszerűsége, ugyanakkor elragadtatott hangneme sokat segít abban, hogy beleéljük magunkat – a kor szellemével azonosulva – a kerti látnivalók kavalkádjába, vagy éppen a Ferenc császárnak készült grandiózus ünnepség hihetetlen díszességébe. A leírások terjedelme a kötet egytizedét teszi ki, összegyűjtésük nem kis feladatot jelenthetett. A 20. század hajnala a képeslapok és fényképfelvételek ős-kora. A Várkertről különösen sok színezett és fekete-fehér postai lap maradt ránk, amelyből a körmenyi múzeum gazdag anyaggal rendelkezik, nemkülönben az archív felvételekből 1907–1943 közötti időkből csaknem 100 darab került bemutatásra. 1945 után megszaporodnak a várkerti eseményekről közölt fényképes beszámolók, amelyek már intézményi archívumokba kerültek, a nehézséget inkább a tematikus válogatás jelenthette. A könyv utolsó lapjain a kert színeiről, állat- és növényvilágáról kaphatunk ízelítőt, köztük arról a nevezetes Széleslábú szitakötőről, amelyet éppen Móricz Péter kapott lenccsevégre.

Nagy Zoltán